

N:o 130.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 16 maj 1903.
— — — — Andra Kammaren — 16 — —

*Riksdagens skrifvelse till Konungen, angående förändrad organisation
i fråga om rikets officiella statistik.*

(Första Kammarens tillfälliga utskotts (n:o 1) utlåtande n:o 15.)
(Andra Kammarens tillfälliga utskotts (n:o 4) utlåtande n:o 32.)

Till Konungen.

I två inom Riksdagen väckta motioner har påkallats en utredning, huru inom rikets officiella statistik må kunna åstadkommas största möjliga enhet och planmässighet i arbetet samt ökad skyndsamhet vid publikationen m. m.

Efter framställd anhållan af vederbörande utskott hafva kommerskollegium och statistiska centralbyrån afgifvit gemensamt yttrande i detta ämne, hvilket yttrande kommit till Riksdagens kännedom.

Såsom i motionerna framhållits, är en tillförlitlig och tidens rörelse noga följande statistik af största vikt på alla samhällslifvets områden och icke minst i fråga om näringarnas utveckling. Utan en sådan statistik kunna verkningarna af lagar och förordningar icke med säkerhet bedömas, och försöken att afhjälpa förhandenvarande brister måste blifva famlande och osäkra. Den ofantliga betydelsen för ett samhälle af att besitta en tillförlitlig och väl ordnad statistik torde icke heller

Bih. till Riksd. Prot. 1903. 10 Saml. 1 Afd. 1 Band. 29 Häft. (N:is 130—132.) 1

från något håll jäfvas. Statistiken är i själfva verket det moderna samhällets bokföring. Men en förutsättning för att statistiken skall kunna lösa sin så kräfvande uppgift är, att den själf äger förmåga till fortgående reformering och utveckling.

Den svenska statistiken har en gång intagit en framstående ställning, men står icke längre fullt i jämnhöjd med tidens fordringar. Orsaken härtill torde visserligen i någon mån vara att söka däri, att vår statistik arbetar med jämförelsevis obetydliga ekonomiska hjälpmedel. I ej ringa grad beror likväl det mindre tillfredsställande skick, hvaruti flera grenar af vår officiella statistik befinna sig, på organisationen af densamma.

Den nuvarande organisationen af Sveriges officiella statistik, som närmast föranleddes af Rikets Ständers skrifvelse i ämnet till Kungl. Maj:t den 18 oktober 1854, räknar i hufvudsak sin tillvaro från år 1858. Grundtanken i den nya organisationen var, att ett särskildt ämbetsverk, statistiska centralbyrån, skulle utföra de officiella statistiska arbeten, som ej med nödvändighet föllo inom de förvaltande verkens område, samt att all officiell statistik, såväl den af centralbyrån som af de förvaltande verken utförda, för vinnande af nödig enhet och planmässighet skulle stå under öfverinseende af en speciell kommission, som ägde granska alla förslag till större ändringar inom den officiella statistiken och själf, där den fann lämpligt, kunde föreslå sådana. Detta uppdrag tillföll ett råd, statistiska beredningen, som år 1886 omdanades till den nuvarande statistiska tabellkommissionen, hvilken uppkallats efter det äldre, år 1858 upplösta ämbetsverket af samma namn.

De åskådningar, som lågo till grund för 1858 års organisation, hafva emellertid så småningom råkat i glömska eller lidit intrång. I afseende härå må till en början framhållas, att af de i serien »Bidrag till Sveriges officiella statistik» ingående 23 statistiska publikationer endast 7 helt och hållet eller delvis bearbetas och utgifvas af statistiska centralbyrån. De öfriga, utgörande företrädesvis sådana som under årens lopp tillkommit, ombesörjas en hvar af det ämbetsverk, som omfattar området för publikationen. De särskilda ämbetsverken utgifva därjämte flera i nyssnämnda serie ej ingående statistiska publikationer.

Den från början afsedda koncentrationen och enhetliga ledningen måste således under vår officiella statistiks utveckling anses hafva blifvit väsentligen åsidosatt. I nära samband härmed står, att utgifvandet af landets statistik allmera anförtratts åt icke-fackmän. Inom nu ifrågasvarande ämbetsverk, som icke hafva statistik till sin egentliga uppgift, blir sysslandet med den, från verkets sida sedt, helt naturligt en under-

ordnad sak. Den öfverlämnas i regeln åt någon yngre tjänsteman utan anspråk på att denne skall hafva vid universitet eller annorledes inhämtat någon kännedom om statistik. Och denne tjänsteman i sin ordning betraktar lika naturligt arbetet med statistiken blott såsom en genomgångssyssla under afvakten på befordran till annan plats inom verket.

Nu omförmälda förhållanden kunna tydligen icke vara till fromma för landets statistik och densamma uppgift att fylla de växande behof, som det praktiska lifvet för sin egen utveckling ställer på det statistiska arbetet. Ty huru skiljaktiga än de olika grenarne af statistik kunna förefalla, så höra dock alla samman. Och att vidare statistikens omhänderhafvande i så många fall af icke-fackmän skall lända densamma till stort förfång, är själfklart. Ty därvid kan icke uppfattningen af det organiska sambandet mellan statistikens olika delar komma till sin rätt, enär förutsättningen härför, allmän statistisk bildning, saknas; ej heller kan man af den, som saknar vetenskapliga insikter på detta område, påräkna den kritik i fråga om vare sig materialet själf eller metoderna för dess insamlande, hvarpå statistikens tillförlitlighet och därmed dess hela värde beror. Vidare kan man icke från den, som endast liksom i förbigående sysslar med statistik, förvänta de uppslag till nya synpunkter och initiativ, utan hvilka statistiken ej kan följa med sin tid och dess ständigt växande behof af såväl fullständigare som tillförlitligare kännedom om sig själf. För öfrigt kan man blott af fackmannen fordra den viktiga kännedomen om och intresset för statistikens utveckling i främmande länder.

Den centrala organisationen, statistiska tabellkommissionen, är ingalunda ägnad att afhjälpa eller mildra nu ifrågavarande brister beträffande flertalet särskilda grenar af den svenska statistiken. Ty oafsedt den omständigheten, att några medel ej stå till kommissionens förfogande för arbete i dess tjänst, är denna kommission, med undantag för ordföranden samt ett ringa fåtal andra ledamöter, sammansatt af icke-fackmän, som trots den insikt de äga hvar på sitt område omöjligen kunna hysa vare sig det intresse eller den speciella kunskap om tal och mått, som här erfordras. Framför allt är en samverkan till statistikens utveckling i afseende på såväl omfattning som tillförlitlighet härigenom så godt som utesluten, i det att den ene oftast ingen kännedom äger om den andres arbetsområde, och flertalet saknar den speciella insikt uti statistikens metoder samt den vana vid statistisk kritik, som här äro af nöden.

Också hafva icke några reformförslag af betydelse utgått från den omdanade statistiska tabellkommissionen.

Beträffande de åtgärder, som borde vidtagas till afhjälpan af den svenska statistikens nuvarande stora brister, skulle naturligen den mest genomgripande vara att, med vissa undantag, såsom post-, telegraf- och järnvägsstatistiken, sammanföra alla grenar af den officiella statistiken till ett enda ämbetsverk, statistiska centralbyrån. Därigenom skulle äfven det viktiga syftmålet, att den statistiska fackinsikten finge komma till sin fulla rätt, tillgodoses.

Utom nämnda utväg kan äfven en annan, mindre betydande, men därför ej overksam påtänkas, nämligen den i motionerna framhållna, att, med bibehållande af den nuvarande yttre fördelningen af landets statistik, söka åstadkomma en större samverkan mellan dess olika grenar samt en mera fackmässig ledning af densamma. Detta skulle ske genom att gifva den statistiska tabellkommissionen en mindre mångtalig, men mera fackmässig sammansättning och i sammanhang därmed åt densamma anförtro utgifvandet af en statistisk årsbok, motsvarande »Sveriges officiella statistik i sammandrag» och möjligen andra statistiska öfersikter.

Genom detta förslag afhjälpes visserligen icke direkt den ofvan antydda stora olägenheten, att icke-fackmän inom så många grenar fortfarande komma att handhafva den officiella statistiken, men denna olägenhet kan dock väsentligen minskas, om den statistiska tabellkommissionen mera än hittills sättes i stånd att följa hvarje gren af statistik samt utöfva den kritiska granskning af metoder och bearbetning, som de underordnade organen icke själfva förmå utföra. Att härvid utgifvandet af den statistiska årsboken »Sveriges officiella statistik i sammandrag» skulle tjäna som en ständig sporre att åter och återigen granska och söka förbättra redan förefintliga grenar af statistik liksom att upptaga nya sådana, t. ex. en ordnad skatte- och finansstatistik, statistik öfver enskildes skogar, lönestatistik m. m., synes otvifvelaktigt. Äfven andra af motionärerna framställda önskemål beträffande såväl förbättring af månadsrapporterna om rikets handel som större skyndsamt vid publicerandet af vissa berättelser, torde genom den föreslagna mera fackmässiga organisationen af statistiska tabellkommissionen kunna tillgodoses, så långt möjligt är.

Mot denna för tabellkommissionen föreslagna uppgift att utgifva en statistisk årsbok hafva kommerskollegium och statistiska centralbyrån i förutnämnda yttrande uppträdt. Riksdagen finner dock ej ämbetsverkens härutinnan framställda anmärkningar väl grundade. Årsbokens utarbetande behöfde ingalunda ske kollegialt, såsom ämbetsverken synas förmena. Och den utgång, frågan om höjdt anslag till

»Sveriges officiella statistik» fick år 1899, bör ej lägga hinder i vägen för den nu förevarande frågans upptagande.

Hvad slutligen beträffar sammansättningen af den nya tabellkommissionen samt de med reformen förenade kostnaderna anser sig Riksdagen icke kunna ingå i detaljer. Riksdagen vill blott i först nämnda afseende framhålla, att det synes lämpligt, att chefen för statistiska centralbyrån blir såsom hittills ordförande för kommissionen, och vidare att däruti ingå såsom ordinarie ledamöter dels två tjänstemän med fackinsikter, en från statistiska centralbyrån och en från kommerskollegium, vidare en, två eller flere fackmän från universitetet eller från andra håll, där sådana finnas att tillgå. Till dessa ordinarie ledamöter, som böra arbeta dels vid gemensamma sammanträden, dels efter viss fördelning af arbetet hvar för sig, kunde sedan komma extra ordinarie sådana, en från hvar och ett af de verk utom de nämnda, som utgifva officiell statistik, hvilka ledamöter likväl kallades att delta i arbetet, endast när sådan statistik vore föremål för behandling. Slutligen böra äfven målsmän för näringarna inkallas till rådplägning rörande de grenar af statistik, som afse näringslifvet, arbetareförhållanden och mera dylikt. Hvad åter angår kostnaderna för en så beskaffad anordning af tabellkommissionen och dess arbete, vill Riksdagen såsom sin uppfattning uttala, att fasta arfvoden böra tilldelas endast dem, som i kommissionens tjänst utföra ständigt arbete, såsom ordföranden och den eller de, som utarbete årsboken, men att i öfrigt arfvode bör betalas blott i mån af verkställt arbete samt för hvarje bevistadt sammanträde. Likväl vill Riksdagen uttryckligen framhålla, att Riksdagen med dessa antydningar rörande den nya tabellkommissionens organisation samt kostnaderna för densamma icke velat gå en härför nödvändig utredning i förväg.

Under åberopande af hvad nu anförts, får Riksdagen anhålla, det måtte Eders Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huru inom rikets officiella statistik största möjliga enhet och planmässighet i arbetet äfvensom ökad skyndsamhet vid publikationen må kunna åstadkommas, och att därvid särskildt måtte tillses, huruvida ej åt statistiska tabellkommissionen kunde gifvas en mera fackmässig sammansättning, samt för Riksdagen framlägga denna utredning jämte de förslag, hvartill densamma må föranleda.

Stockholm den 16 maj 1903.

Med undersätlig vörndnad.